

Зоряна ХАЛО,

orcid.org/0000-0002-0545-6547

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри мовної та міжкультурної комунікації

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

(Дрогобич, Львівська область, Україна) zosja.79@ukr.net

Ірина ВОЛОШАНСЬКА,

orcid.org/0000-0002-4045-1231

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри мовної та міжкультурної комунікації

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

(Дрогобич, Львівська область, Україна) irynavoloshanska@rambler.ru

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті проаналізовано особливості професійної компетентності педагога як складника професійної підготовки фахівця, охарактеризовано основну мету професійної освіти на сучасному етапі розвитку суспільства; висвітлено різні підходи до визначення сутнісної характеристики професійної компетентності, її компонентний склад; узагальнено структуру професійної компетентності, зокрема професійну рефлексію, соціальну перцепцію та лінгвістичний складник; визначено суть і специфіку формування професійної компетентності педагога засобами інформаційно-комп'ютерних технологій навчання, указано на можливості успішного застосування новітніх методів навчання на заняттях іноземної мови з метою розвитку й удосконалення навичок компетентності вчителя; досліджено внесок видатних вітчизняних і зарубіжних учених у розвиток професійної компетентності; розкрито зміст понять «компетенція», «компетентність», «професійно-комунікативна компетентність»; розглянуто структуру професійної компетентності, зокрема професійну рефлексію, соціальну перцепцію та лінгвістичний складник, її функціональні компоненти; опрацьовано велику кількість іншомовних джерел з проблеми вдосконалення професійної компетентності; показано важливість формування професійної комунікативної компетентності майбутніх учителів при вивченні іноземної мови; застосування інформаційно-комп'ютерних технологій сприяє більш активному та свідомому засвоєнню учнями знань з іноземної мови; проаналізовано комп'ютерні програми, які створюють позитивне ставлення учнів до навчального матеріалу; описано впровадження комп'ютерних технологій у навчальний процес, який дає змогу посилити внутрішню мотивацію до навчальної діяльності учнів на уроках іноземної мови; охарактеризовано навчальні та контролюючі програми, програми-тести, які стимулюють інтерес учнів до навчальної діяльності, сприяють формуванню логічного, творчого мислення, розвитку здібностей учнів.

Ключові слова: *професійна компетентність, компетенція, педагог, метод, іноземна мова, навичка, новітні методи, комп'ютер, професійна рефлексія, інформаційні технології.*

Zoryana KHALO,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Language and Intercultural Communication Department

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

(Drohobych, Lviv region, Ukraine) zosja.79@ukr.net

Iryna VOLOSHANSKA,

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Language and Intercultural Communication Department

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

(Drohobych, Lviv region, Ukraine) irynavoloshanska@rambler.ru

THE FORMATION OF THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF A TEACHER IN LEARNING A FOREIGN LANGUAGE BY MEANS OF INFORMATION AND COMPUTER TECHNOLOGIES

In the article we analyze the peculiarities of professional competence of a teacher as a component of professional training of a specialist, characterize the main purpose of professional education at the present stage of the society development; different approaches to determining the essential characteristics of professional competence, its component composition are highlighted; the structure of professional competence is generalized, in particular professional reflection, social perception and linguistic component; the essence and specifics of the formation of professional competence of a teacher by means of information and computer technologies of teaching are defined, possibilities of successful application of the latest methods of teaching at foreign language lessons with the aim of development and improvement of the skills of the competence of a teacher are specified; the contribution of outstanding domestic and foreign scientists to the development of professional competence has been studied; the meaning of the concepts "competency", "competence", "professional-communicative competence" is revealed; the structure of professional competence is considered, in particular professional reflection, social perception and linguistic component, its functional components; a great number of foreign sources of information on the problem of improving professional competence are worked out; the importance of the formation of professional communicative competence of future teachers at learning a foreign language is shown. The use of information and computer technology contributes more active and conscious assimilation of knowledge of a foreign language by pupils; computer programs that create a positive attitude of pupils to the learning material are analyzed; we also describe the introduction of computer technologies into the learning process that enables to enhance the internal motivation to pupils' learning activities in foreign language lessons; we characterize training and control programs, test programs, which stimulate pupils' interest to learning activities, promote the formation of logical, creative thinking, development of pupils' abilities.

Key words: professional competence, competency, teacher, method, foreign language, skills, latest methods, computer, professional reflection, information technologies.

Постановка проблеми. Запити сучасної школи вимагають суттєвого перегляду завдань вищої професійної педагогічної освіти. Як одне з найважливіших висунуто завдання формування вчителя нового типу, що володіє високим науково-методичним потенціалом: уже недостатньо пов'язувати його професійне навчання з накопиченням психолого-педагогічних і предметно-методичних знань і вмінь. Сучасна школа потребує не просто фахівця, який добре знає методичні рекомендації та вміє ними користуватися, а професіонала, здатного грамотно реагувати на мінливі умови, у яких протікає його діяльність, адекватно оцінювати навчальну ситуацію, вирішувати численні практичні завдання, пов'язані з навчанням і вихованням школярів. Отже, мова йде про особливу якість педагога, про його «професійну компетентність», складниками якої є спеціальні професійні та ключові (базові) компетенції.

Оскільки в сучасному світі велике значення має інформація, можливість долучитися до різноманітних джерел, швидко й оперативно отримуючи знання з перших рук, має для педагога дуже велике значення. Це неможливо фахово зробити без знання іноземних мов.

Важливим питанням, однак, є не лише те, які компетенції набуває педагог у *результаті* навчання, а й те, які компетенції він набуває в *процесі* навчання. Зокрема, важливо знати, які компетенції він набуває в процесі вивчення іноземної мови.

Як й інші компетенції педагога, компетенції, які він набуває в процесі вивчення іноземної мови, мають відповідати вимогам сучасного світу, однією з характерних рис якого є науково-технічний прогрес, невід'ємним складником якого є інформаційно-комп'ютерні технології. Отже, компетенції сучасного педагога мають формуватися поряд з іншими засобами шляхом застосування інформаційно-комп'ютерних технологій, зокрема, при вивченні іноземної мови. Дослідженню цієї проблеми й присвячена стаття.

Аналіз досліджень. Праці науковців, що стосуються проблематики статті, належать до двох наукових напрямів: 1) до дослідження компетентного підходу (Н. Бібік, Л. Ващенко, О. Кузьміна, Локшина, О. Овчарук, Л. Паращенко, О. Полуніна, В. Рибалка, В. Саюк, Х. Шарепенко та ін.); 2) до проблеми впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій у навчальний процес (Б. Беседіна, А. Веліховська, М. Головань, Ю. Горошко, В. Дровозюк, М. Жалдак, Т. Зайцева, В. Клочко, Н. Кульчицька, К. Ламонова, Ю. Лотюк, Н. Морзе, А. Олійник, К. Осенков, А. Пенюков та ін.). Тематики цих досліджень певною мірою перетинаються, але в них недостатньо уваги приділяється застосуванню інформаційно-комп'ютерних технологій для вивчення іноземної мови як засобу формування професійної компетентності педагога. Цією обставиною зумовлена мета статті.

Мета статті – розглянути особливості процесу формування професійної компетентності педа-

гога в процесі вивчення іноземної мови засобами інформаційно-комп'ютерних технологій.

Для цього нам треба з'ясувати таке; 1) що таке професійна компетентність педагога, 2) які засоби інформаційно-комп'ютерних технологій і як застосовуються при вивченні іноземної мови, 3) які складники професійної компетентності педагога формуються при вивченні іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Професійна компетентність – це найважливіша характеристика фахівця-педагога, який самостійно, відповідально, ефективно повинен виконувати обов'язки, пов'язані з навчанням людей. У результаті самостійної роботи компетентність поступово трансформується в професіоналізм, який є високою майстерністю, характеризує глибоке оволодіння спеціальністю, виражається в умінні творчо користуватися засвоєною в процесі навчання інформацією. Тільки саморозвиток, самоосвіта, саморух особистості можуть забезпечити цей перехід, оскільки ніколи жоден навчальний заклад не давав та й не може дати всіх знань, умінь і навичок, які потребує фахівець у роботі (Денисова, 2008: 20–27).

Під компетентністю в загальному сенсі розуміють особисті повноваження посадової особи, її кваліфікацію (знання, досвід), що дають змогу брати участь у розробці певного кола рішень або вирішувати самому питання завдяки наявності певних знань, навичок (Денисова, 2008: 26).

Незважаючи на достатню кількість досліджень природи компетентнісного підходу, видового різноманіття компетентностей, варто зазначити, що це питання знаходиться до теперішнього часу на стадії дискусії (Денисова, 2008: 23).

Хоча вивченням професійної компетентності займалися багато вчених, але в сучасній науковій літературі немає єдності у визначенні сутності цього поняття. У більшості джерел термін «компетентність» (від лат. *competens* – належний, здібний) зазвичай уживається стосовно осіб певного соціально-професійного статусу й характеризує ступінь відповідності їх розуміння, знань і вмінь реальному рівню складності виконуваних ними завдань і розв'язуваних проблем (Пометун, 2006: 65).

Компетенції не виключають знань, умінь і навичок, хоча й принципово відрізняються від них. Від знань вони відрізняються тим, що існують у вигляді діяльності, а не лише інформації про неї. Від умінь вони відрізняються тим, що можуть застосовуватися до вирішення різного роду завдань (мають властивість переносу). Від навичок – тим, що вони усвідомлені й не автома-

тизовані, що дає змогу людині діяти не тільки в типовій, а й у нестандартній ситуації. Без знань немає компетенції, але не всяке знання й не в усякій ситуації проявляє себе як компетенція (Зимня, 2005: 22).

Ключові професійні компетенції – це здатність працівника вирішувати завдання, які постають перед ним у процесі професійної кар'єри та не залежать від професії або спеціальності (інваріантні щодо них). Ними повинен володіти кожен член суспільства, вони універсальні й застосовуються в найбільш різних ситуаціях.

Поняття «компетентність» включає не тільки когнітивний та операційно-технологічний складники, а й мотиваційний, етичний, соціальний і поведінковий. Воно включає результати навчання (знання та розуміння), систему ціннісних орієнтацій, звички тощо (Gavials, 1998: 64).

Як набуття такої компетентності педагогом сприяє вивченню ним іноземної мови засобами інформаційно-комп'ютерних технологій?

Для відповіді на це питання ми маємо спершу з'ясувати, які якості набуває людина при вивченні іноземної мови засобами інформаційно-комп'ютерних технологій, по-друге, які із цих якостей входять до списку якостей, що становлять професійну компетентність педагога (Gavials, 1998: 64).

Особливості вивчення іноземних мов засобами інформаційно-комп'ютерних технологій зумовлені, по-перше, особливостями комп'ютера як пристрою, запрограмованого з використанням цифрових технологій для вирішення різного роду завдань, по-друге, навичками людини, необхідними для використання комп'ютера й тих інформаційно-комп'ютерних технологій, які потрібні для досягнення мети, що полягає у вивченні іноземної мови (Морзе, 2008: 15).

Комп'ютер є інструментом, який може бути запрограмований на вирішення найрізноманітніших завдань. Можна сказати, що в певному сенсі він здатен імітувати величезну кількість компетентностей, тобто може бути застосований до дуже багатьох сфер людської діяльності (Морзе, 2008: 15) й, зокрема, до вивчення іноземних мов.

Оскільки знання принаймні однієї іноземної мови є в наш час неодмінною умовою компетентності педагога, набуття такого знання неодмінно входить до його підготовки як фахівця.

Вивчення іноземної мови вимагає від учня здійснення різноманітних процесів: читання, писання, запам'ятовування, слухання, розмови тощо. Усім цим різним видам людської діяльності

відповідають засоби, які можуть бути вміщені в один устрій – комп'ютер.

Але ці засоби мають різну структуру. Вивчаючи іноземну мову, педагог учиться працювати з різними комп'ютерними засобами, зокрема з комп'ютерними програмами.

Усе наявне програмне забезпечення можна поділити на такі види: комп'ютерні словники, електронні енциклопедії, програми комп'ютерного перекладу, автоматизовані навчальні курси з англійської мови, комп'ютерні мовні ігри, автоматизовані тестові системи (Морзе, 2008: 15).

Працюючи із цими програмами, учень учиться автоматизувати вирішення різних завдань, спрямованих на вироблення та вдосконалення в нього навичок, необхідних для вивчення іноземної мови за допомогою інформаційно-комп'ютерних технологій, наприклад, працює з комплексними документами, що включають у себе тексти, таблиці, схеми, малюнки тощо; працює з мультимедіа (аудіо- та відеофайлами тощо).

Вагоме значення має робота з Інтернетом, користування яким дає можливість користуватися сучасною літературою, дивитися фільми мовою, що вивчається, отримувати доступ до сайтів та онлайн курсів найкращих викладачів, спілкуватися з носіями мови тощо.

Розглянемо докладніше інформаційно-комп'ютерні технології й ті їх засоби, які застосовуються при вивченні іноземної мови.

Інформаційно-комп'ютерні технології – це сукупність методів, засобів і прийомів, використовуваних за допомогою комп'ютера для відбору, обробки, зберігання, подання, передавання різних даних і матеріалів, необхідних для підвищення ефективності різних видів діяльності. Саме завдяки інформаційно-комп'ютерним технологіям можна вирішувати низку завдань при вивченні іноземної мови (Warshauer, 1996: 3), наприклад:

1) формувати й удосконалювати вміння та навички читання, використовуючи безпосередньо матеріали інтернет-мережі різного рівня складності, що дає студенту змогу планувати свою навчальну діяльність, контролювати й регулювати її;

2) на основі автентичних звукових текстів удосконалювати вміння аудіювання;

3) поповнювати свій словниковий запас лексиною іноземної мови;

4) за допомогою тестів, у тому числі в режимі on-line, удосконалювати знання з граматики;

5) формувати навички мислення;

6) формувати навички спілкування шляхом використання іноземної, що дає змогу розширити коло спілкування (Капинус, 2012: 36).

Це досягається шляхом використання різного роду комп'ютерних програм, зокрема мультимедійних програм.

Мультимедіа – це взаємодія візуальних та аудіоефектів під керуванням інтерактивного програмного забезпечення з використанням сучасних технічних і програмних засобів, вони об'єднують текст, звук, графіку, фото, відео в одному цифровому поданні (Кужель, 2001: 136).

Мультимедійні програми надають доступ до різних видів умовного матеріалу: статей, художньої літератури, матеріалів інформаційних сайтів, словників тощо. Використовуючи такі програми, студент може сам обирати формат, спосіб і темп роботи з навчальним матеріалом. Це допомагає формуванню вміння знаходити оптимальний режим навчання залежно від особливостей учня (Кужель, 2001: 136).

Висновки. Результати здійснення навчального процесу з використанням сучасних комп'ютерних технологій при вивченні іноземної мови показують таке:

1) застосування інформаційно-комп'ютерних технологій сприяє більш активному та свідомому засвоєнню учнями знань з іноземної мови;

2) комп'ютерні програми створюють позитивне ставлення учнів до навчального матеріалу;

3) упровадження комп'ютерних технологій у навчальний процес дає змогу посилити внутрішню мотивацію до навчальної діяльності;

4) навчальні та контролюючі програми, програми-тести стимулюють інтерес учнів до навчальної діяльності, сприяють формуванню логічного, творчого мислення, розвитку здібностей учнів.

Отже, можна зробити висновок, що, працюючи за допомогою інформаційно-комп'ютерних технологій над вивченням іноземної мови, педагог набуває та вдосконалює свою педагогічну компетентність, невід'ємними складовими якої, окрім досягнення певного рівня знання цієї мови, є:

– здатність планувати свою трудову діяльність, контролювати й регулювати її, розуміння логіки рішень, у тому числі й нестандартних (креативність), гнучке теоретичне та практичне мислення;

– компетентність у досягненні мети, яка є важливим ресурсом успіху, прагнення до високої якості своєї роботи, упевненість у собі, оптимізм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Денисова Ж. А. Мультимедийная презентация языкового материала как методический прием. *Иностранные языки в школе*. 2008. № 3. С. 20–27.
2. Зимняя И. А. Компетентностный подход. Каково его место в системе современных подходов к проблемам образования (теоретико-методологический подход)? *Высшее образование сегодня*. 2006. № 8. С. 21–26.
3. Капинус О. Л. Использование компьютерных программ для изучения английского языка в вузе. URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN18/12kolmuv.pdf>.
4. Кужель О. М., Коваль Т. І. Використання персонального комп'ютера у вивченні іноземних мов. *Нові інформаційні технології навчання в навчальних закладах України* : науково-методичний збірник. Вип. 8 : Педагогіка / редкол. : І. І. Мархель (гол. ред.) та ін. Одеса, 2001. С. 242.
5. Морзе Н. В. Методика обучения информатике. *Учебная книга*. 2008. 196 с.
6. Николайко Е. З. Использование ИКТ на уроках английского языка. URL: <http://festival.1september.ru/articles/507487/>.
7. Пометун О. І. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти. *Рідна школа*. 2005. Січень. С. 65–69.
8. Gavialis B. Computers and the EFL Class: Their Advantages and Possible Outcome. *English Teaching Forum*. 1998. Vol. 35. № 4. 64 p.
9. Warshauer M. Computer Learning Networks and Student Empowerment. *System*. 1996. № 24. P. 1–14.

REFERENCES

1. Deny`sova, Zh. A. (2007) Multymediynaiia prezentatsiia yazykovoho materyala kak metodycheskyi pryem [Multimedia presentation of language material as a methodical technique]. *Y`nostrannye yazyky` v shkole*. Vol 3, pp. 20–27 [in Russian].
2. Zy`mnyaya Y`.A. (2006) Kompetentnostnyi podkhod. Kakovo eho mesto v systeme sovremennykh podkhodov k problemam obrazovaniya? (teoretyko-metodolohycheskyi podkhod) [Competence approach. What is its place in the system of modern approaches to the problems of education? (theoretical methodological approach)]. Vol 8, pp. 21–26 [in Russian].
3. Kapynus O. L. (2009) Y`spol`zovany`e komp`yuternyx programm dlya y`zucheny`ya angly`jskogo yazyka v vuze. [The use of computer programs for learning English in higher educational establishment]. – *Rezhy`m dostupu: http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN18/12kolmuv.pdf* [in Russian].
4. Kuzhel` O.M. (2001) Vy`kory`stannya personal`nogo komp'yutera u vy`vchenni inozemny`x mov [Using a personal computer in learning foreign languages. New information technologies of training in educational institutions of Ukraine]. *Novi informacijni tehnologiyi navchannya v navchal`ny`x zakladax Ukrayiny`*: *Naukovo-metody`chny`j zbirny`k*. Vol 8: *Pedagogika/Redkol.: I.I. Marxel` (gol.red.) ta in.* Odesa. pp. 242 [in Ukrainian].
5. Morze N.V. (2008) Metody`ka obucheny`ya y`nformaty`ke [Methods of teaching computer science]. M.: *Uchebnaya kny`ga*. pp – p. 196 [in Russian].
6. Ny`kolajko E. Z. Y`spol`zovany`e Y`KT na urokax angly`jskogo yazyka [Use of ICT in English lesson] – *Rezhy`m dostupu: http://festival.1september.ru/articles/507487/* [in Russian].
7. Pometun. O.I. (2005) Kompetentnisny`j pidxid – najvazhly`vishy`j oriyenty`r rozvy`tku suchasnoyi osvity [Competence approach is the most important guideline of the development of modern educatio]. *Ridna shkola*. Sichen`. pp. 65–69 [in Ukrainian].
8. Gavalis B. (1998) Computers and the EFL Class: Their Advantages and Possible Outcome. *English Teaching Forum*, Vol. 35, pp. 63–64 [in English].
9. Warshauer M. (1996) Computer Learning Networks and Student Empowerment. *System*, Vol.24, pp. 1–14 [in English].